

Επαγγελματική Εκπαίδευση και κατάρτιση-Πρόκληση για επαγγελματική κ κοινωνική ένταξη

Ευαγγελίδης Δημήτριος, Διευθυντής Β/θμιας Εκπαίδευσης Ν. Καβάλας

Μπορούμε να κατανοήσουμε τον άνθρωπο και ως ένα ον που κατασκευάζει εργαλεία. Όσο και αν μια τέτοια διατύπωση μπορεί να θεωρηθεί μονομερής δεν παύει ωστόσο να επισημαίνει κάτι πολύ σημαντικό, ότι ο πολιτισμός που δημιουργήσε ο άνθρωπος βασίστηκε στη συνεργασία του νου με το χέρι στο συνδυασμό της θεωρίας με τη πράξη, της νοητικής διεργασίας με τη πρακτική εφαρμογή.

Αλλωστε δεν υπάρχει ανθρώπινη δραστηριότητα η έκφανση του πολιτισμού στην οποία δεν υπάρχει η σύμπραξη αυτών των δύο διαστάσεων της ανθρώπινης δημιουργίας.

Στην εκπαίδευση η διάσταση της πράξης εκφράζεται κυρίως με την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση. Η σαφής διάκρισή της από τη γενική εκπαίδευση ήταν αποτέλεσμα μιας σειράς παραγόντων που θα πρέπει να αναζητηθούν σ' ένα ευρύ πλαίσιο κοινωνικών και οικονομικών συνθηκών.

Η αναφορά στη διαχρονική πορεία της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης στη χώρα μας καταδεικνύει τη σημασία που της αποδίδεται από ιδρύσεως του Ελληνικού κράτους.

Ο Καποδίστριας ίδρυσε γεωργική σχολή στη Τίρυνθα και μαθήματα αρχιτεκτονικής και δομικών κατασκευών που διδάσκονταν στο ορφανοτροφείο της Αίγινας. Αργότερα περί το 1887 ιδρύεται το σημερινό Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο ως σχολείο Κυριακών και εορτών όπου τεχνίτες παρέδιδαν πρακτικά μαθήματα. Το 1928 ιδρύεται η Σεβιτανίδειος σχολή Τεχνών και Επαγγελμάτων.

Η πρώτη σημαντική προσπάθεια για την επαγγελματική εκπαίδευση γίνεται με το νόμο 5197/31 ο οποίος ορίζει ως σκοπό της επαγγελματικής εκπαίδευσης την κατάρτιση «εις τας τέχνας και τα πρακτικά επαγγέλματα». Με το νομοθετικό διάταγμα 3971/1959 ιδρύονται κατώτερα επαγγελματικά Σχολεία και Σχολές τεχνικών βοηθών εργοδηγών. Με το άρθρο 16 του Συντάγματος του 1975 κατοχυρώνεται η Τεχνική Επαγγελματική Εκπαίδευση ως τμήμα του εκπαιδευτικού συστήματος και με το Νόμο 576/77 ιδρύονται Τ.Ε.Σ., Τ.Ε.Λ., Κ.Α.Τ.Ε.Ε. Με το Νόμο 1566/85 θεσμοθετούνται τα Ε.Π.Λ. διατηρώντας παράλληλα τα Τ.Ε.Λ. και Τ.Ε.Σ. Το 1992 με το Νόμο 2009 ιδρύθηκαν τα Ι.Ε.Κ. προκειμένου να καλυφθεί το κενό που υπήρχε στη κατάρτιση. Με τους Νόμους 2525/95 και 2640/98 καταργήθηκαν τα Ε.Π.Λ. και Τ.Ε.Λ. και δημιουργήθηκαν το Ενιαίο Λύκειο και το Τ.Ε.Ε.

Σταδιακά, όμως, το Τ.Ε.Ε. ως θεσμός οδηγήθηκε σε απαξίωση επειδή είχε έλλειμμα γενικής παιδείας, πρόωρη επιλογή τομέα, μη δυνατότητα πρόσβασης στα Τριτοβάθμια Πανεπιστημιακά Ιδρύματα, ανυπαρξία σύγχρονων εργαστηρίων.

Η σύγχρονη εκπαιδευτική πραγματικότητα απαιτεί κατάρτιση που θα εδράζεται σε βασικές γενικές γνώσεις καθώς και σε μια ευρύτερη επαγγελματική εκπαίδευση χωρίς πρόωρες εξειδικεύσεις. Σήμερα με το Νόμο 3475/06 η δευτεροβάθμια επαγγελματική εκπαίδευση παρέχεται στα Επαγγελματικά Λύκεια (ΕΠΑ.Λ.) και στις Επαγγελματικές Σχολές (ΕΠΑ.Σ.). Αυτά έχουν τα εξής χαρακτηριστικά:

Τα ΕΠΑ.Λ. είναι αποκλειστικής αρμοδιότητας του ΥΠ.Ε.Π.Θ.

Είναι ημερήσια και εσπερινά με τριετή και τετραετή φοίτηση αντίστοιχα.

Στην Α' τάξη εγγράφονται οι κάτοχοι απολυτηρίου Γυμνασίου χωρίς εξετάσεις.

Το πρόγραμμα διδασκαλίας της Α τάξης αποβλέπει στη παροχή γενικής παιδείας και βασικών επαγγελματικών γνώσεων. Οι μαθητές εκτός από τα μαθήματα της γενικής παιδείας επιλέγουν κύκλο μαθημάτων συναφών επαγγελματικών τομέων. Ο κάθε κύκλος μαθημάτων δίνει στους μαθητές τη δυνατότητα να επιλέγουν μεταξύ συγκεκριμένων τομέων στη Β' τάξη έχοντας πλήρη γνώση του αντικειμένου κάθε τομέα.

Στη Γ' τάξη οι μαθητές μπορούν να παρακολουθήσουν εκτός από τα μαθήματα του τομέα και μαθήματα επιλογής γενικής παιδείας ή μαθήματα για την απόκτηση πρόσθετων τεχνικών επαγγελματικών γνώσεων σε συγκεκριμένες ειδικότητες. Τα μαθήματα επιλογής της γενικής

παιδείας είναι ίδια με τα διδασκόμενα στα Γενικά Λύκεια που εξετάζονται στις Πανελλήνιες εξετάσεις. Έτσι οι μαθητές του ΕΠΑ.Λ. μπορούν να διεκδικήσουν ισότιμα με τους μαθητές του Γενικού Λυκείου την εισαγωγή τους σε σχολές της Ανώτατης Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης.

Συμπερασματικά το ΕΠΑ.Λ. έχει τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

Είναι ισότιμο με το Γενικό Λύκειο, προσφέρει επαρκή γενική παιδεία, δε δεσμεύει σε πρόωρες επιλογές, δίνει δυνατότητα πρόσβασης στη Τριτοβάθμια εκπαίδευση, παρέχει επαγγελματική εκπαίδευση που αποτελεί ισχυρή βάση για μελλοντικές νέες επαγγελματικές ενασχολήσεις.

Οι επαγγελματικές σχολές (ΕΠΑ.Σ.) απευθύνονται σε μαθητές που θέλουν να αποκτήσουν πρακτικές δεξιότητες και δεν θέλουν ή δεν μπορούν να φοιτήσουν σε ΕΠΑ.Λ.

Η φοίτηση στις ΕΠΑ.Σ. είναι διετής και εγγράφονται σ' αυτές απόφοιτοι της Α Τάξης του ΕΠΑ.Λ. ή του Γενικού Λυκείου.

Η φοίτηση είναι οργανωμένη σε ειδικότητες. Οι απόφοιτοι των ΕΠΑ.Σ. μπορούν να συνεχίσουν στα Ι.Ε.Κ. αλλά όχι στη Τριτοβάθμια Εκπαίδευση.

Η όλη δομή και φιλοσοφία του ΕΠΑ.Λ. είναι σαφώς επηρεασμένη από το ευρωπαϊκό πρόγραμμα εκπαίδευσης και κατάρτισης.

Το πρόγραμμα αυτό υιοθέτησε την άνοιξη του 2000 το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Κορυφής με μια στρατηγική που φιλοδοξεί να αλλάξει την εκπαίδευση στην Ευρώπη. Οι αρχηγοί των κρατών – μελών με ορίζοντα το 2010 έθεσαν ως επιδίωξη να καταστήσουν την ευρωπαϊκή οικονομία την πλέον ανταγωνιστική του κόσμου διατηρώντας παράλληλα σε ισχύ το Ευρωπαϊκό κοινωνικό μοντέλο. Η ευρωπαϊκή οικονομία και κοινωνία προσδιορίζεται πλέον από την ικανότητά της να παράγει και να αξιοποιεί γνώσεις. Με άλλα λόγια για να πάει μπροστά η Ευρώπη χρειάζεται πολίτες με αυξημένες γνώσεις, ικανότητες και κρίση. Αυτή η ποιοτική διάσταση έφερε στην επιφάνεια ως αυτονόητο επακόλουθο με επιτακτικό τρόπο τα ζητήματα της Εκπαίδευσης και κατάρτισης στη κεντρική πολιτική σκηνή της ένωσης, προκαλώντας παράλληλα εξελίξεις στα εθνικά εκπαιδευτικά συστήματα. Σε πρώτη φάση η στρατηγική οικοδομείται σε τρεις άξονες:

α. ποιότητα εκπαιδευτικών υπηρεσιών και αποτελεσμάτων.

β. ισότητα εκπαιδευτικών ευκαιριών και

γ. άνοιγμα της εκπαίδευσης στις κοινωνικές ανάγκες.

Ο προβληματισμός που υπάρχει σήμερα στην Ελλάδα και οι στόχοι που διατυπώνονται στο χώρο της απασχόλησης και στο χώρο της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης ακολουθούν τις τάσεις που επικρατούν σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Αυτές είναι η προώθηση εκπαιδευτικών πολιτικών οι οποίες αναπτύσσουν το ανθρώπινο δυναμικό, βελτιώνουν την απασχολησιμότητα των νέων και καταπολεμούν τον κοινωνικό αποκλεισμό. Πίσω από κάθε στόχο βρίσκονται οι σχετικές οδηγίες, μνημόνια ή πρωτοβουλίες οργάνων της Ε.Ε. Τα περισσότερα προτεινόμενα μέτρα στηρίζονται σε σχετικές κατευθυντήριες γραμμές της Ε.Ε. και ανάλογη χρηματοδότηση.

Απαραίτητη είναι η διερεύνηση της σχέσης που έχει το σημερινό σύστημα γενικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης με την αποκατάσταση των νέων στο χώρο της εργασίας.

Με βάση ότι η εκπαίδευση και η κατάκτηση της γνώσης αποτελεί αυτοσκοπό και παράλληλα αναγκαία προϋπόθεση για την επαγγελματική αποκατάσταση οι νέοι μας πρέπει να επιλέγουν τόπο σχολείου και σπουδές με αυτογνωσία, γνώση των επαγγελμάτων που τους ταιριάζουν καθώς και των επαγγελμάτων με μέλλον, εφόσον οι επαγγελματικές επιλογές προκαθορίζουν τη πορεία κάθε ανθρώπου. Για να επιτευχθούν αυτά, πρέπει να ζητούν τη βοήθεια των υπευθύνων επαγγελματικού προσανατολισμού ώστε η τελική επιλογή να γίνεται προς την κατεύθυνση των ειδικοτήτων με μέλλον.

Ειδικότητες και επαγγέλματα μέλλοντος είναι εκείνα που οι προοπτικές τους είναι θετικές η πολύ θετικές στην αγορά εργασίας. Πολύ αρνητικές είναι οι προοπτικές για τα επόμενα 5-10 χρόνια για επαγγέλματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης όπως οι γιατροί, οι οδοντίατροι, οι φαρμακοποιοί, οι χημικοί, οι μηχανικοί, οι βιολόγοι, οι γεωλόγοι, οι μεταλλειολόγοι, οι ναυπηγοί, οι δικηγόροι.

Πολύ αρνητικό είναι το ισοζύγιο των εκπαιδευτικών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης με εξαίρεση αυτών που συνδέονται με τη διδασκαλία της πληροφορικής και των αγγλικών.

Έντονα αρνητικό είναι επίσης το ισοζύγιο και όλων των επαγγελμάτων που συνδέονται με

σπουδές όπως η φιλοσοφία, η φιλολογία, η ιστορία, η αρχαιολογία, η κοινωνιολογία, οι πολιτικές και φυσικομαθηματικές επιστήμες.

Αλλά εκτός από τα κακά νέα υπάρχουν και τα καλά. Σε άλλα επαγγέλματα που συνδέονται με ανώτατες σπουδές παρατηρούνται σοβαρές ελλείψεις προσωπικού με αντίστοιχα προσόντα. Επαγγέλματα δηλαδή που το ισοζύγιο της ζήτησης και προσφοράς τους είναι ανερχόμενο, θετικό ή πολύ θετικό. Τέτοια επαγγέλματα είναι εκείνα που συνδέονται με την υψηλή τεχνολογία, την πληροφορική, το διαδίκτυο και τις τηλεπικοινωνίες και τον ευρύτερο τομέα της οικονομίας, τα επαγγέλματα του μηχανολόγου του πολιτικού μηχανικού. Θετικό επίσης είναι το ισοζύγιο των τουριστικών, επισιτιστικών, ψυχαγωγικών, αθλητικών και θαλάσσιων επαγγελμάτων κυρίως στις περιοχές με τουριστική ανάπτυξη.

Στο γεωργικό τομέας θετικές είναι οι προοπτικές των εργαζομένων που κατέχουν σύγχρονες γνώσεις στα πλαίσια των σύγχρονων καινοτομικών και ανταγωνιστικών απαιτήσεων της γεωργίας, της αλιείας και των συναφών κλάδων. Παράδειγμα ο γεωπόνος, σύγχρονη εναλλακτική ή οικολογική γεωργία, ο ιχθυολόγος, ο τεχνολόγος αρδεύσεων και θερμοκηπίων. Επίσης στη βιομηχανία τροφίμων και ποτών υπάρχουν προοπτικές για τους τεχνολόγους τροφίμων, τους ελεγκτές ποιότητας, τους τεχνολόγους αντιρρύπανσης.

Στο τομέα της υγείας και της πρόνοιας σε αντίθεση με τις αρνητικές προοπτικές των γιατρών, των οδοντιάτρων και φαρμακοποιών θετικό είναι το ισοζύγιο των νοσηλευτών, των τεχνολόγων ιατρικών μηχανημάτων, των φυσιοθεραπευτών, των διαιτολόγων, των αισθητικών, των ψυχολόγων, των κοινωνικών λειτουργών, των ειδικών για τα άτομα με ειδικές ανάγκες.

Τέλος τα στρατιωτικά και αστυνομικά επαγγέλματα λόγω της μονιμότητας εργασίας έχουν σίγουρες προοπτικές επαγγελματικής σταδιοδρομίας. Όμως η ένταξη στα επαγγέλματα αυτά είναι δύσκολη αφού υπάρχει πολύ μεγάλος αριθμός για λίγες κενές θέσεις εργασίας αντίστοιχα.

Συνοψίζοντας οι προτεραιότητες που θα πρέπει να έχει η επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση για να οδηγεί σε επαγγελματική και κοινωνική ένταξη είναι:

- Η διασφάλιση της ποιότητας στην παρεχόμενη επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση.
- Η εκπαίδευση και κατάρτιση των ενηλίκων.
- Ο σχεδιασμός προγραμμάτων πρόσβασης στη δια βίου εκπαίδευση και κατάρτιση για όλα τα άτομα και ιδιαίτερα για μειονεκτούσες ομάδες.
- Η εφαρμογή νέων παιδαγωγικών προσεγγίσεων όπως η πλήρης εισαγωγή της πληροφορικής και προγραμμάτων εξ' αποστάσεως μάθησης.
- Η παροχή δια βίου επαγγελματικής καθοδήγησης.
- Συνεχή και πλήρη καθορισμό των επαγγελματικών προσόντων.
- Η αξιοποίηση των ευρωπαϊκών ταμείων για στήριξη της ανάπτυξης της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης.

Βιβλιογραφία

1. Κασσωτάκης Μ., *Η προσπάθεια ανάπτυξης της Μέσης Τεχνικής-Επαγγελματικής Εκπαίδευσης κατά την περίοδο 1950-1980 και η αποτυχία της: Μια ερμηνευτική προσέγγιση*, Πανεπιστήμιο Κρήτης, Ρέθυμνο 1982.
2. *Συλλογή των Νόμων του ελληνικού κράτους (1836-1998) που αφορούν στην τεχνική εκπαίδευση*, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Τμήμα Δευτεροβάθμιας Τ.Ε.Ε., Αθήνα 2003.
3. *Το περιεχόμενο της εκπαίδευσης στις νέες κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες*, 6^ο εκπαιδευτικό συνέδριο, τ. Α και Β, Ο.Λ.Μ.Ε., Αθήνα 1994.
4. Χαραμής Π., *Ζητήματα δομής και περιεχομένου του Ενιαίου Λυκείου. Κριτικές επισημάνσεις στο ελληνικό μεταρρυθμιστικό εγχείρημα*, εκδόσεις Ίων, Αθήνα 2000.